

Датум: 136
Број: 11.03.2024.

ПРЕДЛОГ ПЛАНА УПРАВЉАЊА
ПРЕДЕЛОМ ИЗУЗЕТНИХ ОДЛИКА „ОЗРЕН-ЈАДОВНИК“
за период 2025 – 2034. године

Пријеполје, март 2024. године

САДРЖАЈ

У В О Д	3
1. Приказ главних природних и створених вредности – природних ресурса	5
1.1 Главне природне вредности	5
1.1.1. Геолошке карактеристике	5
1.1.3. Педолошке карактеристике.....	6
1.1.4. Климатске карактеристике.....	6
1.1.5. Хидролошке и хидрогеолошке карактеристике.....	6
1.1.6. Биљни и животињски свет	8
1.2 Основне створене вредности.....	12
2. Оцена стања животне средине.....	13
3. Преглед активности, делатности и процеса који представљају фактор угрожавања....	14
4. Дугорочни циљеви заштите, очувања и унапређења и одрживог развоја.....	15
5. Анализа и оцена услова за остваривање циљева	16
6. Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности	17
7. Приоритетни задаци научноистраживачког и образовног рада.....	19
8. Просторна идентификација планских намена коришћења земљишта	20
9. Активности на промоцији вредности	23
10. Студијска (истраживачка), програмска, планска и пројектна документација потребна за спровођење циљева и активности на заштити, очувању и унапређењу као и одрживом развоју подручја	24
11. Сарадња са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности на заштићеном подручју	24
12. Активности и мере на спровођењу плана са динамиком и субјектима реализације плана управљања и начин оцене успешности његове примене	25
13. Финансијска средства и материјалне претпоставке за извршење поверених послова управљања	27

УВОД

Подручје „Озрен-Јадовник“ проглашено је Уредбом Владе Републике Србије („Службени гласник РС“, број 104/14) заштићеним подручјем I категорије регионалног, односно великог значаја као Предео изузетних одлика под именом „Озрен-Јадовник“ (у даљем тексту: ПИО „Озрен-Јадовник“).

Предео изузетних одлика „Озрен-Јадовник“ за сада нема међународни статус, али је ово подручје регистровано као једно од посебно значајних са аспекта заштите флоре (IPA – *Important plant areas*).

ПИО „Озрен-Јадовник“ налази се на територији општине Пријепоље, односно катастарских општина Горњи Страњани, Доњи Страњани, Гробнице, Мрчковина, Копривна и Милаковићи, на укупној површини 10.284,39 ha.

Влада Републике Србије поверила је управљање ПИО „Озрен-Јадовник“ Јавном предузећу „Србијашуме“ (у даљем тексту: Управљач).

Правни основ за израду Плана управљања ПИО „Озрен-Јадовник“ за период 2025-2034. године (у даљем тексту: План управљања) је члан 68. Закона о заштити природе („Службени гласник РС“, бр. 36/09, 88/10, 91/10-исправка, 14/16, 95/18-други закон и 71/21).

План је урађен у складу са:

- ✓ Законом о заштити природе („Службени гласник РС“, бр. 36/09, 88/10, 91/10-исправка, 14/16, 95/18-други закон и 71/21);
- ✓ Законом о водама („Службени гласник Републике Србије“, број 30/10, 93/12, 101/16, 95/18 и 95/18 -др.закон);
- ✓ Законом о шумама („Службени гласник Републике Србије“, број 30/10, 93/12 и 89/15 и 95/18-др.закон);
- ✓ Законом о заштити животне средине („Службени гласник Републике Србије“, број 135/04, 36/09, 36/09- др.закон, 72/09, 43/11, 14/16, 76/18 и 95/18-др.закон);
- ✓ Законом о дивљачи и ловству („Службени гласник Републике Србије“, број 18/10 и 95/18-др.закон);
- ✓ Законом о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда („Службени гласник Републике Србије“, број 28/14 и 95/18-др.закон);
- ✓ Законом о заштити од пожара („Службени гласник Републике Србије“, број 111/09, 20/15, 87/18 и 87/18-др.закон);
- ✓ Уредбом о еколошкој мрежи („Службени гласник Републике Србије“, број 102/07);

-
- ✓ Просторним планом Републике Србије од 2010. године („Службени гласник Републике Србије“, број 88/10);

  - ✓ Просторним планом административног подручја општине Пријепоље („Службени лист општине Пријепоље“, број 3/11);
  - ✓ Условима заштите природе за израду Плана управљања ПИО „Озрен-Јадовник“ за период 2025-2034. године;
  - ✓ Водним условима за израду Плана управљања ПИО „Озрен-Јадовник“ за период 2025-2034. године;
  - ✓ Основама газдовања шумама за Газдинску јединицу „Јадовник-Дервента“ (2018-2027. године) и Газдинску јединицу „Дубочица“ (2016-2025. године);
  - ✓ Водопривредном основом Србије („Службени гласник Републике Србије“, број 11/02);
  - ✓ Стратегијом управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године („Службени гласник Републике Србије“, број 3/17);

Према Закону о заштити природе план управљања заштићеним подручјем је документ којим субјекат задужен за управљање заштићеним подручјем планира: мере и активности заштите, очувања, унапређења и коришћења заштићеног подручја; смернице и приоритете за заштиту и очување природних вредности заштићеног подручја, као и развојне смернице уз уважавање потреба локалног становништва.

Управљач доноси план управљања за период од десет година, на који сагласност даје Министарство заштите животне средине, по претходно прибављеним мишљењима министарстава сагласно Уредби о заштити Предела изузетних одлика „Озрен-Јадовник“.

План управљања се остварује кроз годишње програме управљања, којима се детаљно и прецизно дефинишу задаци, радови и активности, организациони и материјално-финансијски услови њиховог извршења.

Предео изузетних одлика „Озрен-Јадовник“ - Тичје поље

1. Приказ главних природних и створених вредности – природних ресурса

1.1 Главне природне вредности

1.1.1. Геолошке карактеристике

На овом простору је присутна врло сложена геолошка средина са високим степеном разноврсности стена. Заступљене су стене старости горњег палеозоика, мезозоика (тријаса и јуре) и врло мало кенозоика (миоцена и квартара). Истражено подручје лежи на западном ободу Лимске структурне јединице, која је у саставу Унутрашњих Динарида. У геолошкој грађи истражног простора доминирају три литолошке јединице: карбонатни седименти тријаса, офиолити јурске старости и ултрамафити. Ове доминантне јединице одређују пре свега рељеф и хидрографску мрежу терена, а тиме и оводњеност, педолошки покривач и вегетацију и др.

1.1.2. Геоморфолошке карактеристике

Међу најзначајнијим вредностима природног добра свакако су геоморфолошке одлике терена. Бројни геоморфолошки процеси знатно су утицали на обликовање површине земљине коре и у складу са степеном отпорности појединих стенских маса селективно знатно изменили површину, формирајући специфичан, веома динамичан рељеф. У том смислу посебно се издвајају високопланински крас Јадовника, флувиоденудациона површ Тичјег Поља, клисуре Дубочице и Рамовића потока и крш

Градине. Посебно је атрактивна сутеска Дубоког потока. У овој, практично неприступачној клисури, поред изузетних геоморфолошких карактеристика, налазе се и две пећине. Због тешког прилаза, нажалост, ови спелеолошки објекти нису детаљније испитани.

1.1.3. Педолошке карактеристике

Педолошки покривач у ПИО „Озрен-Јадовник“ је у великој мери хомоген. На Озрену и његовим падинама ка Лиму доминирају црница и посмеђена црница на серпентину. На масиву Јадовника, у североисточном делу, земљиште је представљено посмеђеном рендзином и смеђим киселим земљиштем. Ово земљиште захвата и мање енклаве дуж десне обале Лима. На супротној, југозападној страни Јадовника, простире се смеђе скелетоидно земљиште. Незнатне површине су под скелетом-камењаром и обухватају делове појединих клисурастих долина или врхова. Сви ови локалитети налазе се у непосредној близини десне обале Лима.

1.1.4. Климатске карактеристике

У овом делу Србије не постоје метеоролошке станице вишег реда. Стога су климатске карактеристике обрађене у највећој мери на основу материјалних података и кроз аналогију са широм околином. Подручје Озрена и Јадовника сврстава се у област умерено континенталне климе у којој су просечне годишње амплитуде мање од 23°C (обично се крећу између 20 и 22°C). Поднебље овог краја има своје одређене специфичности, али у глобалу се може рећи да по практично свим параметрима припада брдско-планинској клими, коју одликују оштре зиме, рани мразеви, снажна струјања ваздуха и сл., који представљају значајан ограничавајући фактор у развоју пољопривреде, туризма и ловства.

Најхладнији месец на посматраном простору је јануар са средњом месечном температуром ваздуха од -1,6°C, а најтоплији је јули са средњом месечном температуром од 19,0°C. Амплитуда температуре ваздуха износи 20,6°C, на основу чега је и закључено да је овде заступљен умерено континентални тип климе. Морфологија терена указује на могућност појаве инверзије температуре ваздуха, која би нарочито могла бити изражена у току зимских месеци.

1.1.5. Хидролошке и хидрогеолошке карактеристике

Најзначајнији хидролошки објекат овог краја је река Лим са својом долином. На истоку са падина Озрена и Јадовника полазе изворишни кракови мањих река, десних притока (средњег тока) Лима, који чине основу хидрографске мреже. Лим је највећа притока Дрине. Извориште му је на простору Црне Горе у Проклетијама. Лим је отока Плавског језера (904 m н.в.) из кога просечно износи 23 m³/s. Долина Лима је композитна, са наизменичном сменом клисура и котлина на одређеним деловима тока.

Хидрографску мрежу, иначе, чине мањи речни токови који крећу са западних падина Озрена и Јадовника и гравитирају ка току реке Лим: Дубочица са Думачом,

Крушевица, Мрчковска река, Вртовљанска река, Рамовића поток, Водички поток, итд. Због својих природних вредности и лепоте, кањон реке Дубочице и сутеска Дубоког потока, представљају потенцијалне објекте хидролошког наслеђа Србије.

Најзначајније хидрогеолошке појаве овог подручја су:

- ✓ Карстни извор у Бакуши, који се налази на локалитету Бакуша, са горње стране пута. Вода истиче на разбијеном изворишту испод стрме литице. Извор је каптиран и није било услова за мерење параметара. На основу увида у стање на терену може се претпоставити да се ради о локалној висећој издани;
- ✓ Извор у Тичјем Пољу, налази се у самом засеоку и вероватно је најзначајнији извор у перидотитима. Температура воде је 9,9°C, а издашност је процењена на 1-2 l/s (10.07.2007.). Мештани воду са овог извора користе за пиће. Испод извора је формирано мало језеро које је претворено у рибњак;
- ✓ Извори у Милаковићима поред (са десне, горње стране) пута према Локвама. На њима истичу воде пукотинске издани, на контакту са непропусним офиолитима. Извори су мале издашности;
- ✓ На подручју села Милаковићи од Локви према Тичјем пољу и Радивојевићима, с обе стране пута налази се више извора и зона истицања. На њима се такође дренира пукотинска издан. Такође, мале су издашности. Многи од њих су повремениог карактера;
- ✓ Извори у зони Мрчковина – Шћепаница који дренирају пукотинску издан. Јадан од њих је код пресека пута са Дубоким потоком. Извор је мале издашности.

Извор у Тичјем пољу

1.1.6. Биљни и животињски свет

Предео изузетних одлика „Озрен-Јадовник“ представља један од важних центара диверзитета флоре и вегетације како Србије тако и читавог Балканског полуострва.

Вегетација овог подручја налази се у зонама храстовог, буковог и четинарског појаса.

На подручју Озрена-Јадовника констатовано је присуство 34 биљне заједнице, а то свакако није коначан број. Идентификовано је присуство 54 биљна таксона који су ретки и угрожени у флори Србије. Због своје угрожености налазе се на „Прелиминарној Црвеној листи флоре Србије“.

Бернском конвенцијом о заштити европске флоре, фауне и природних станишта (Берн, 1979) обухваћена су два таксона: линцура (*Gentiana lutea* L.) и нарцис (*Narcissus radiiflorus* Salisb.). У оквиру биљних врста флоре Србије које су од међународног значаја присутна је 41 врста.

Међу Балканским ендемитима утврђено је присуство чак 59 биљних врста од укупно 547 ендемичних биљних таксона Србије (11%). Међу њима посебно значајна врста је равностранни звончић (*Campanula secundiflora*), који је стеноендемит клисуре Лима и Полимља тако да се на овом простору налази целокупна светска популација врсте.

Најређи и најугроженији тип станишта на подручју Озрена и Јадовника су водена и влажна станишта која се у фрагментима срећу на просторима Тичјег поља, Змајевског потока, дуж врхова Јадовника и другде. Највеће површине ових типова станишта налазе се у околини села Милаковићи и треба обратити посебну пажњу да се при планирању развоја овог подручја не изврши физичко нарушавање или дренажа овог подручја и припадајућих водотокова.

Линцура (*Gentiana lutea* L.) на подручју Јадовника

Мали део природног добра налази се под шумском вегетацијом. Скоро у потпуности овдашње шуме се налазе у клисурама и кањонима Дубочице, Лима и других водотока.

Овај простор припада подзони *Quercetum petraea* који је у виду уског појаса умеће долином Лима, Таре и Дрине у прелазно подручје између зоне *Fagion moesiicum* и зоне *Fagion illyricum*.

Као посебно вредне оцењене су састојине црног бора са појединачно примешаним стаблима белог бора, природне очуване састојине смрче на јужним до југоисточним експозицијама и вегетација клисура.

У клисурама, усеченим у падине Озрена и Јадовника, налази се и тиса - терцијарни реликт, што овдашњим шумама даје посебан значај.

Поглед са Озрена

Богат диверзитет ПИО „Озрен-Јадовник“ употпуњује и богата фауна.

ПИО „Озрен-Јадовник“ представља један од значајних центара диверзитета фауне водоземаца и гмизаваца Србије.

Планински комплекси Јадовника и Озрена су окружени подручјима која су већ врло добро позната по свом значајном богатству фауне птица. На простору природног добра констатовано је преко 100 врста птица, а скоро све врсте су гнездарице. Богатство орнитофауне овог подручја најилустративније указује податак да је то преко 40% од укупног броја гнездарица Србије.

Врста коју свакако треба издвојити по значају, како националном тако и међународном - *белоглави сун*, чије је присуство запажено и на територији подручја „Озрен-Јадовник“.

Фауну сисара подручја Озрена и Јадовника чине 37 врста. На прелиминарном списку врста за Црвену листу кичмењака Србије налазе се 23 врсте. Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Службени гласник РС“, бр. 5/10, 47 /11, 32/16, 98/16) 15 врста је сврстано у категорију „строго заштићена дивља врста“, док се 21 налази у категорији „заштићена дивља врста“. Правилником о прекограничном промету и трговини заштићеним врстама („Службени гласник РС“, бр. 99/09, 6/14) обухваћене су 4 врсте (вук, рис, видра и мрки медвед).

Највише врста - 14, припада реду глодара (*Rodentia*). Реду звери (*Carnivora*) припада 11 врста. Затим следе бубоједи (*Insectivora – Erinaceomorpha* и *Soricomorpha*)** са 8, папкари (*Artiodactyla*) са 3 и зечеви (*Lagomorpha*) са 1 врстом (Табела 6).

Фауна инсеката је представљена кроз две репрезентативне групе у смислу показатеља очуваности станишта, а то су вилински коњици (*Odonata*) и правокрилци (*Orthoptera*). Мониторинг ових врста је планиран десетогодишњим планом управљања (2025-2034.)

На овом простору констатоване су ендемске врсте Балканског полуострва из реда правокрилаца. Поред тога пажњу привлачи и откриће посебне врсте вилиног коњица у клисури Дубочице. У питању је ретка, субендемична врста Балкана, а јавља се само локално. Шире подручје планина Озрен и Јадовник није истраживано са аспекта ентомофауне па се у литератури не могу пронаћи подаци.

Медвед Жарко са GPS огрлицом

1.1.7. Пејзажне-предеоне карактеристике

У домену амбијенталних одлика заштићено подручје карактеришу три потпуно различита типа предела. На северу, на подручју планине Јадовник простиру се велики комплекси планинских пашњака. Заравњена планинска површ, са бројним облицима површинске ерозије и са врло малим површинама под високом вегетацијом, представљају карактеристичан пејзаж овог краја. На југу простиру се благо заталасане падине планине Озрен карактеристичне по великим површинама под ливадама, великим бројем мањих извора и не малим површинама под четинарском и листопадном вегетацијом. И падине Озрена и падине Јадовника се на јужном и западном ободу завршавају у виду врло стрмих падина, а не ретко и вертикалних отсека који падају у клисуре Дубочице и Лима. Иако су окружени насељима, ови делови заштићеног подручја представљају део исконске нетакнуте природе и у пејзажном погледу су изузетно атрактивни.

Катунић, највиши врх Јадовника, 1733 м.н.в

1.2 Основне створене вредности

Културно-историјско наслеђе

Културно - историјско наслеђе заштићеног подручја карактерише присуство манастирског комплекса Давидовица - споменик културе од великог значаја, рушевине манастира Мили на Лиму код Бродарева – споменик културе, засеок Тичије Поље – културно добро у процедури за проглашење (ужива исти статус као и проглашено непокретно културно добро) и друга евидентирана културна добра која се третирају као добра под претходном заштитом као што су „Црквина“, „Молитва“, „Крст“ и слично. За овај простор не располаже се довољним подацима јер није рекогносциран.

Манастир Давидовица

Многобројни објекти народне архитектуре представљају материјално сведочанство народне немарске вештине, и као такви имају велики историјски значај с обзиром да је у савременим условима стара, изворна архитектура у фази ишчежавања.

На подручју заштићеног подручја опстале су углавном куће, вајати, зграде, млекари, амбари, стаје, и по неки уљаник на трмкама и трап. Карактеристично за сва насеља је да између дворишта нема ограда, тако да се чини да се дворишта са објектима преливају из једног у друго.

На падинама Озрена и Јадовника налази се шест насеља - Милаковићи, Мрчковина, Копривна, Гробнице, Доњи Страњани и Горњи Страњани.

Сва насеља су руралног карактера и припадају селима тзв. разбијеног типа, односно старовлашком типу, јер је овај тип насеља најраширенији на Старом Влаху. Овај тип села је распрострањен на широком подручју од новопазарске котлине и Дурмитора на југу, до реке Саве на северу, а на западу све до Крањске у Словенији. Главно обележје ових насеља јесте мања или већа међусобна удаљеност стамбених објеката, а понекад су куће раштркане без икаквог реда.

Једини објекат на широком простору који има јавну функцију јесте планинарски дом у Тичјем Пољу. Састоји се из три мања објекта од којих је један новијег датума.

Непосредно испод засеока Тичје Поље налази се мала акумулација, површине око 2 ара. Ради се о вештачки ујезереној води која служи искључиво за напајање стоке.

На заштићеном подручју објеката капиталне инфраструктуре нема. Најближи објекти тог ранга се налазе дуж леве обале Лима (железничка пруга Београд-Бар, магистрални путни правац Пријеполје-Бијело Поље и систем далековода.)

Најзначајнији инфраструктурни објекти на овом подручју су локална путна мрежа и електромрежа. Путна мрежа је релативно лоше развијена, а највише због геоморфолошких карактеристика терена.

Водоснабдевање сеоских насеља је организовано искључиво преко локалних извора који су у потпуности или делимично каптирани за ове потребе. Јединствен систем водоснабдевања не постоји. Овај проблем је решаван од стране или појединачних сеоских домаћинстава, група домаћинстава или сеоских засеока, углавном са оближњих изворишта.

Евакуација отпадних и фекалних вода се одвија искључиво испуштањем у пропусне септичке јаме. Непропусних септичких јама нема, јер за сада не постоје технички услови да специјална возила стигну до сеоских насеља у овом крају.

Депоније комуналног или индустријског отпада нема. Дивље депоније, осим местимично уз саму реку Лим, нису регистроване на овом простору.

2.   *Оцена стања животне средине*

На основу теренских истраживања које је обавио Завод, може закључити да подручје Јадовника и Озрена одликује висок квалитет животне средине.

Томе су највише допринели периферни положај и удаљеност од градских и привредних центара. Највећи делови просторне целине „Озрен-Јадовник“ заузимају подручје на већим надморским висинама, око 1000 m, а великим делом и преко те висине.

Подручје је такође и слабо насељено. Велико подручје карстног масива Јадовника је потпуно ненасељено.

Малобројно локално становништво се углавном бави екстензивном пољопривредом, углавном сточарством. Експлоатација шуме (ЈП „Србијашуме“ и приватна лица) није интензивна. Употреба пестицида, вештачких ђубрива и других хемијских средстава је релативно мала. Саобраћај је слабог интензитета. Скромну путну мрежу користи само локално становништво.

Загађење вода (извори, подземне воде), и поред недостатка канализације, није изражено због малог броја становника (ово се односи и на не велики број грла стоке).

Дакле, у погледу **очуваности појединих елемената животне средине (вода, ваздух, земљиште)** констатовано је да на овом простору нема већих загађивача, те се квалитет животне средине може оценити највишом оценом.

3. Преглед активности, делатности и процеса који представљају фактор угрожавања

Главни фактори угрожавања, облици деградације који могу да угрозе или униште основне природне вредности Озрен-Јадовника су :

- ✓ непоступање у складу (или не доношење) са просторно планском документацијом, шумским и ловним основама, планским документима, основама и другим пројектима и програмима донетим у складу са законским прописима;
- ✓ непоступање у складу са одредбама Закона о заштити природе, односно одредбама Уредбе о заштити ПИО „Озрен-Јадовник“;
- ✓ непоступање у складу са одредбама Правилника о унутрашњем реду и чуварској служби ПИО „Озрен-Јадовник“ („Службени гласник Републике Србије“, број 44/15);
- ✓ бесправна градња објеката, реконструкција и доградња;
- ✓ неконтролисан развој туризма;
- ✓ неадекватно одлагање комуналног отпада;
- ✓ каптирање извора;
- ✓ бесправни риболов, криволов, ловокрађа и тровање живог света;
- ✓ бушење стена и стихијско постављање пењачких стаза, чиме се могу нарушити геоморфолошке вредности подручја и угрозити природне вредности;
- ✓ илегална „археолошка“ ископавања
- ✓ уништавање постављених мобилијара и уређених локалитета;
- ✓ сакупљање и коришћење заштићених биљних и животињских врста супротно акту о заштити;
- ✓ измена аутохтоних предела;
- ✓ повећање киселости земљишта и примена хемикалија у пољопривреди;
- ✓ изградња хидроелектрана на реци Лим.

4. Дугорочни циљеви заштите, очувања и унапређења и одрживог развоја

Концепт заштите ПИО „Озрен - Јадовник“ базира се на очувању природних вредности заштићеног подручја у складу са Уредбом о заштити Предела изузетних одлика Озрен - Јадовник“.

Постављени концепт заштите, односно дугорочни циљеви заштите, очувања и унапређења ПИО „Озрен - Јадовник“ захтевају од управљача да планским документом планира спровођење мера и активности у остварењу дугорочних циљева.

Дугорочни циљеви заштите, очувања, унапређења и одрживог развоја ПИО „Озрен-Јадовник“ су:

- ✓ заштита природе и природних вредности;
- ✓ заштита животне средине;
- ✓ заштита непокретних културних добара;
- ✓ развој подручја у смислу рекреативног, еко – културног и ловног туризма;
- ✓ развој традиционалне пољопривредне производње ка производњи здраве хране;
- ✓ развој шумарства.

Мере и активности за остварење дугорочних циљева:

- ✓ организовање ефикасног управљања ПИО „Озрен-Јадовник“;
- ✓ континуирано усклађивање планске и програмске документације;
- ✓ мониторинг строго заштићених врста са одређивањем њихових станишта, мапирањем станишта, праћењем стања и предузимањем мера за њихово очување у светлу евидентних климатских промена;
- ✓ контрола спровођења прописаних режима заштите;
- ✓ контрола спровођења прописаних мера заштите вода;
- ✓ успостављање свих видова сарадње са постојећим корисницима подручја и локалним становништвом;
- ✓ евидентирање свих угрожавајућих фактора, дефинисање мере за ублажавање или отклањање угрожавајућих фактора.
- ✓ формирање базе података о постојећем стању екосистема и постојећим видовима коришћења.
- ✓ презентација и популаризација природних и створених вредности заштићеног подручја.

Стратегија заштите и развоја ПИО „Озрен-Јадовник“ треба да дефинише основне правце заштите и развоја овог заштићеног подручја тако да се остварују одређени принципи и то: принцип очувања, заштите и унапређења биодиверзитета, принцип дугорочног планирања, принцип интегрално развојне заштите, а то подразумева разраду система финансирања заштите и развоја, обезбеђивање дугорочних координираних научних и стручних истраживања, успостављање информационог система и обуку кадрова који раде на пословима управљања заштићеним подручјима.

5. *Анализа и оцена услова за остваривање циљева*

Дугорочни циљеви заштите, очувања, унапређења и одрживог развоја ПИО „Озрен-Јадовник“ су:

- ✓ очување комплекса реке Дубочице;
- ✓ заштита и очување станишта строго заштићених биљних и животињских врста;
- ✓ усклађивање дозвољених видова коришћења заштићеног подручја са потребама заштите и очувања;
- ✓ успостављање и развој едукативних и туристичко рекреативних активности;
- ✓ сарадња са локалним становништвом, локалном самоуправом и другим заинтересованим странама, као и са научно-истраживачким и образовним институцијама;
- ✓ популаризација и презентација заштићеног подручја;
- ✓ развој шумарства.

За реализацију дугорочних циљева ПИО „Озрен-Јадовник“ морају се створити претпоставке и обезбедити услови и то по приоритетима:

- ✓ **Доношење програмских и планских докумената и њихову верификацију** (приоритетни, орочен услов који се односи на обавезу управљача и израду: Плана управљања, Годишњег програма управљања, Правилника о унутрашњем реду и чуварској служби као и Одлуку о накнадама за коришћење ПИО „Озрен-Јадовник“).
Сагласно Уредби о заштити ПИО „Озрен-Јадовник“ управљач ће донети неопходна управљачка документа, односно: План управљања за период 2025-2034. године, годишње програме управљања ПИО „Озрен-Јадовник“ и извештаје о остваривању годишњих програма управљања ПИО „Озрен-Јадовник“.
- ✓ **Организационо, кадровско и техничко опремање управљача** (технолошки услов, који подразумевају опремљеност управљача кадровима, пословним простором, другим објектима и средствима рада, опремљеност заштићеног подручја комуналном и саобраћајном инфраструктуром и уређеним местима и објектима за рекреацију и боравак посетилаца);
Овај услов је делимично испуњен, и то у делу који се односи на управљача. Управљач је организационо, кадровско и технички спреман за реализацију највећег дела активности у заштићеном подручју. У наредном периоду очекује се постепено решавање и других, појединих питања, посебно на испуњењу услова везаним за набавку средстава за рад, бољу опремљеност и уређење заштићеног подручја.
- ✓ **Међусобно сарадња и комуникација са корисницима простора ПИО „Озрен-Јадовник“** (координацију рада управљача, корисника заштићеног подручја, службе заштите природе и надлежних органа);

Услов недовољно испуњен. Претпоставља сталну координацију управљача и корисника заштићеног подручја као и надлежних органа, која неретко не зависи само од управљача. Овај услов је најмање испуњен, јер Озрен-Јадовник одликује релативно мала густина насељености, незадовољавајућа старосна структура локалног становништва, низак стандард живљења локалног становништва, неравномерне потребне инфраструктуре за развој пољопривреде, сточарства и свих облика туризма. Иако је сарадња са локалним становништвом релативно добра и стално се унапређује, евидентно је да део локалног становништво заштиту подручја и даље доживљава као ограничење, а не као шансу за одрживи развој и бољи живот. Едукативни пројекти усмерени према локалном становништву могу дати веће резултате у остваривању циљева заштите и унапређења подручја.

✓ **Учешће и подршка научних и истраживачких институција подручја:**

Управљач нема кадровске капацитете за обављање научних и истраживачких активности, па стога овом услову увек посвећује посебну пажњу. Добродошло је учешће сваке заинтересоване научне и истраживачке институције, чије активности се одвијају сходно законској регулативи и режимима заштите, а које доприносе остварењу дефинисаних циљева.

✓ **Обезбеђење финансијских средстава и законских инструмената** (економски услов, који подразумева трајно и стабилно финансирање Плана управљања на основу Закона о заштити природе и Уредбе проглашењу подручја „Озрен-Јадовник“);

Овај услов мора бити испуњен у целости, јер обезбеђење неопходних финансијских средстава (из делатности Управљача и из средстава Буџета), као и других извора, морају бити трајна и стабилна у циљу реализације свих планираних активности и мера на заштићеном подручју.

6. Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних истворених вредности

Приоритетне активности су:

- ✓ **Заштита ПИО „Озрен-Јадовник“:** основни и трајни задатак управљача је чување ПИО „Озрен-Јадовник“ и спровођење прописаних режима заштите утврђених актом о заштити, односно предузимање мера и извршење послова на обезбеђењу унутрашњег реда (чување, контрола посетилаца и корисника, пружање помоћи, савета и услуга, одржавање чистоће и уредности и др.) и обележавању заштићеног подручја. За обављање ових послова управљач ће организовати службу чувања у складу са Правилником о унутрашњем реду и чуварској служби ПИО „Озрен-Јадовник“ („Службени гласник РС“ бр. 44/15)

- ✓ **Израда неопходне планске и друге документације:** Управљач има обавезу доношења Плана управљања за период од 10 година, Годишњег програма управљања, Извештаја о остваривању годишњег програма управљања и Извештаја о реализацији уговора о суфинансирању годишњих програма управљања. Сагласност на ова акта даје Министарство надлежно за послове заштите животне средине и обавеза доношења регулисана је Законом о заштити природе и Уредбом о заштити ПИО „Озрен-Јадовник“. Управљач је истовремено и корисник шума и има обавезу доношења основа газдовања шумама за: Газдинску јединицу „Јадовник-Дервента“ (важност основе газдовања шумама 2018-2027), и Газдинску јединицу „Дубочица“ (2016-2025), у оквиру ПИО „Озрен-Јадовник“. Управљач обавља и стручно-саветодавне послове у шумама сопственика (приватне шуме) и стим у вези у обавези је да уради и програме газдовања шумама сопственика (на подручју ПИО „Озрен-Јадовник“.
- ✓ **Обележавање ПИО „Озрен-Јадовник“** управљач је у претходном периоду обележио заштићено подручје и у наредном планском периоду планираће се обнављање и одржавање граница и ознака, односно табли за обележавање заштићеног подручја.
- ✓ **Одржавање уредности и чистоће ПИО „Озрен-Јадовник“:** управљач ће планирати активности на одржавању уредности и чистоће, односно активности на уклањању отпада са заштићеног подручја и са простора непосредног око заштићеног подручја; активности на чишћењу реке Грачанице; активности на уређењу излетишта и сл.
- ✓ **Заштита од пожара:** у области заштите од пожара, управљач ће сагласно Закону о заштити од пожара и Закону о ванредним ситуацијама, урадити неопходна планска документа, предузимати превентивне мере у области заштите шума од пожара и унапређивати сарадњу са МУП Србије, Сектором за ванредне ситуације, Одељењем за ватрогасно-спасилачке јединице. Јавно предузеће „Србијашуме“, сагласно Закону о шумама, урадило је Планове заштите шума од пожара, којим су дефинисане превентивне мере заштите од пожара, материјално-техничко опремање за брзо и ефикасно гашење шумских пожара, оперативни планови и карте за потребе организовања акција гашења шумских пожара.
- ✓ **Праћење и унапређење стања заштићеног подручја:** у сарадњи са научно-истраживачким институцијама планира се реализација следећих активности: (1) Идентификација станишта биљних и животињских врста са листе НАТУРА 2000; (2) Праћење здравственог стања шума, односно присуство штетних организама и предузимање мера заштите; (3) Утврђивање стања и мониторинг крупних карнивора у заштићеном подручју; (4) Мониторинг строго заштићених биљних врста.
- ✓ **Промоција и презентација вредности и значаја ПИО „Озрен-Јадовник“:** управљач ће самостално и у сарадњи са научно-истраживачким институцијама

- ✓ промовисти вредности заштићеног подручја. Образовно-промотивне активности базираће се на организовању предавања за различите интересне и узрасне групе, кроз сарадњу са туристичким организацијама, промовисањем путем медија уз истицање постигнутих резултата у заштити и истраживању природних вредности подручја, али и на проблемима које прате заштиту, затим учествовање на сајмовима, стручним скуповима и др.

7. Приоритетни задаци научноистраживачког и образовног рада

Полазећи од природних вредности ПИО „Озрен-Јадовник“, дефинисаних мера заштите, приоритетни задаци научноистраживачког и образовног рада су:

- ✓ Мониторинг строго заштићених биљних врста;
- ✓ Мониторинг строго заштићених животињских врста;
- ✓ Истраживање геоморфолошких и културних вредности заштићеног подручја.

Основни садржај образовних активности заснивао би се на природној вредностивог подручја. Остваривао би се у сарадњи са заинтересованим странама кроз програме едукације- семинаре, кампове, радионице и др., као и могућем формирању школе у природи. Пружила би се логистичка подршка заинтересованим институцијама и појединцима у васпитно-образовним активностима предшколске и школске деце, туриста и локалног становништва, као и непосредним учешћем приликом припрема и поделе едукативног материјала.

Приоритетни задаци образовног рада су:

- ✓ едукација локалног становништва и органа јединице локалне самоуправе у области заштите природних вредности ПИО „Озрен-Јадовник“;
- ✓ подизање нивоа свести локалне заједнице у циљу очувања геодиверзитета и биодиверзитета;
- ✓ едукација локалног становништва у области одрживог коришћења шумских плодова, леко биља и гљива;
- ✓ едукација свих популација корисника у области спровођења прописаних режима заштите;
- ✓ едукација локалног становништва у области одрживог управљања водама и отпадом.

У планском периоду спроводиће се и едукација запослених лица код управљача и то: едукација и усавршавање запослених лица управљача о природним и створеним вредностима заштићеног подручја и законским прописима из области управљања заштићеним подручјима. Едукација би се спроводила кроз семинаре, радионице, предавања и практични рад на терену.

8. Просторна идентификација планских намена коришћења земљишта

С обзиром на претходно дефинисан концепт заштите, уређења и коришћења овог подручја, а посебно на просторни обухват, постојеће стање на терену, опште и посебне циљеве заштите и постојећу законску регулативу, оцењено је да подручје испуњава све неопходне услове за заштиту као предео изузетних одлика „Озрен-Јадовник“. Укупна површина заштићеног природног добра је 10.284,39 ха.

На подручју предела изузетних одлика „Озрен-Јадовник“ **успостављају се два режима заштите - II и III степена**, у зависности од природних вредности, антропогених утицаја, потребних мера заштите и очувања, као и могућности коришћења и развоја.

Режим II степена заштите – активна заштита, спроводи се на заштићеном подручју или његовом делу са делимично измењеним екосистемима великог научног и практичног значаја и посебно вредним пределима и објектима геонаслеђа, према Закону о заштити природе .

Укупна површина свих локалитета у режиму заштите II степена износи 3.485,34 ха, што представља 33,89 % укупно заштићене површине (10.284,39 ха). У режиму заштите II степена налазе се следећи локалитети:

1. „Дубочица-Лим“,
2. „Кожел“,
3. „Позвизд-Коњска глава“,
4. „Жута стијена-Брусовник“,
5. „Јадовник“,
6. „Адиловића гај“,
7. „Орловача“,
8. „Дубоки поток“.

У II степену заштите могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, без последица по примарне вредности њихових природних станишта, популација, екосистема, обележја предела и објеката геонаслеђа, обављати традиционалне делатности и ограничено користити природни ресурси на одржив и строго контролисан начин (Закон о заштити природе и Уредба о режимима заштите).

ЗАБРАЊУЈЕ СЕ:

- извођење свих активности који могу довести до нарушавања потенцијалних објеката и елемената геонаслеђа,
- формирање хранилишта на подручју карстних седимената природног добра,
- слободно испуштање отпадних и загађујућих вода у водотоке,
- промена намене водног земљишта,

- изградња водозахвата или дубоких бушотина издвојених за потребе појединачних домаћинстава,
- пренамена површина на којима се налазе влажна станишта, као и било какви захвати на њима, посебно измена хидролошког режима,
- паљење ватре, осим на местима одређеним за ту намену,
- уништавање и сакупљање биљних и животињских врста које су обухваћене Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива ("Службени гласник РС", бр. 5/10 и 47/11, 32/16 и 98/16), односно врста које се наводе у „црвеним књигама“ и „црвеним листама“ флоре и фауне,
- чиста сеча у циљу реконструкције,
- постављање (укуцавање) табли и других обавештења на стаблима,
- употреба свих недозвољених средстава за лов рибе (нпр. креч, хлор, конопља, експлозив, струја, мреже и др.),
- активности које доводе до узнемиравања птица у периоду размножавања (март-јул),
- уништавање гнезда птица.

ОГРАНИЧАВА СЕ:

- на мелиорационе и друге хидротехничке радове,
- традиционално коришћење камена и другог материјала за локалне потребе,
- на извођење хитних и неопходних санационих шумских радова након акцидентних ситуација приликом ветролома, ветроизвала, пожара, каламитета инсеката,
- на спровођење одговарајућих мера противпожарне и противерозионе заштите,
- на газдовање шумама и шумским земљиштем утврђеним у плановима и основама газдовања шумама којима се обезбеђује одржавање постојећих и повећање површина под шумским екосистемима и побољшање њиховог састава, структуре и здравственог стања, очување разноврсности и изворности дрвећа, жбуња и осталих биљних и животињских врста у шумским састојинама,
- формирање шумских и пољопривредних монокултура,
- на активности везане за унапређења популација ретких и угрожених биљних и животињских врста,
- праћење стања (мониторинг) флоре и фауне,
- риболов на рекреативни и научноистраживачки,
- ловство на санитарни лов дивљачи и планско регулисање бројности популација ловних врста,
- сакупљање гљива, дивљих биљних и животињских врста само на сакупљање на приватним парцелама, и на основу Уредбе о стављању под контролу коришћења и промета дивље флоре и фауне („Службени гласник РС“, бр. 31/05, 45/05, 22/07, 38/08, 9/10 и 69/11 и 95/18-др.закон),
- примена хемијских средстава на употребу вештачких ђубрива на обрадивим површинама,

- изградња објеката туристичког смештаја и туристичке инфраструктуре на изградњу мањих објеката за презентацију природних вредности и у традиционалном стилу који су у складу са потребама културног, сеоског и екотуризма уз услове Завода,
- изградња објеката саобраћајне, енергетске, комуналне и друге инфраструктуре стамбених и економских објеката пољопривредних и шумских газдинстава, само на објекте који не утичу негативно на повољнији положај животињских или биљних врста, њихових станишта, природних вредности, лепоту предела, тресетишта;
- на изградњу објеката за конвенционално гајење домаћих животиња и дивљачи у оквиру постојећих сеоских домаћинстава,
- на сакупљање и транспорт неопасног отпада.

РЕЖИМ III СТЕПЕНА ЗАШТИТЕ – проактивна заштита, спроводи се на заштићеном подручју или његовом делу са делимично измењеним и/или измењеним екосистемима, пределима и објектима геонаслеђа од научног и практичног значаја (Закон о заштити природе и Уредба о режимима заштите).

Подручје под режимом заштите III степена заузима укупну површину од 6.799,05 ha (66,11 %) и обухвата територију Предела изузетних одлика „Озрен-Јадовник“ која није под режимом заштите II степена.

У III степену заштите могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, развој села и унапређење сеоских домаћинстава, уређење објеката културно-историјског наслеђа и традиционалног градитељства, очување традиционалних делатности локалног становништва, селективно и ограничено коришћење природних ресурса и простора уз потребну инфраструктурну и другу изградњу, Закон о заштити природе и Уредба о режимима заштите.

ЗАБРАЊУЈЕ СЕ:

- уништавање и сакупљање биљних и животињских врста које су обухваћене Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Службени гласник РС“, број 5/10 и 47/11, 32/11, 32/10, 98/16), односно врста које се наводе у „црвеним књигама“ и „црвеним листама“ флоре и фауне,
- узнемиравање фауне и сакупљање јаја,

ОГРАНИЧАВА СЕ:

- изградња привредних и енергетских објеката и то на изградњу мањих објеката за претежно локалне потребе уз насељена места,
- изградња соларних електрана и електрана на био-гас ограничава се на изградњу уз постојећа насеља односно домаћинства,
- изградња асфалтних база на мање погоне, који се могу раставити, капацитета до укупно 50 t на сат само у значајно измењеним, антропогеним подручјима у рубним зонама спољашњих граница III степена,

- изградња ветрогенератора, и то само на изградњу у значајно измењеним, антропогеним подручјима у рубним зонама спољашњих граница III степена;
- изградња објеката туристичког смештаја и туристичке инфраструктуре на изградњу мањих објеката у традиционалном стилу, а на основу планске документације,
- изградња инфраструктурних објеката,
- изградња складишта индустријске робе и грађевинског материјала,
- на изградњу викендица у традиционалном стилу и у постојећим насељима,
- експлоатација и примарна прерада минералних сировина, на удаљености која су већа од 2-3 km од зоне II режима заштите, за потребе локалног развоја инфраструктуре,
- образовање објеката за управљање отпадом, на мање објекте који служе за сакупљање, складиштење и третман неопасног отпада,
- изградња насеља и ширење њихових грађевинских подручја, на изградњу унутар и око постојећих насеља. Није дозвољено ширење постојећих насеља у правцу подручја у режиму II степена заштите,
- лов на потребе одржавања оптималне бројности и здравственог стања популације ловних врста,
- риболов на рекреативни, санациони и научноистраживачки,
- формирање шумских и пољопривредних монокултура,
- примену хемијских средстава и друге радове и активности који могу имати значајан неповољан утицај на природне и друге вредности заштићеног подручја.

9. Активности на промоцији вредности

Сагласно дефиницијом режиму заштите промоција вредности ПИО „Озрен-Јадовник“ спроводиће се:

- ✓ у оквиру WEB презентације заштићених подручја којима управља ЈП „Србијашуме“;
- ✓ израдом публикација и тематских флајера;
- ✓ организовањем и учешћем у различитим акцијама поводом обележавања Дана заштите природе, Светског дана вода, Светског дана шума, Светског дана биодиверзитета, Светског дана заштите животне средине, Европске недеље шума, Светског дана планина, Дана Динарида и др;
- ✓ организовањем и учешћем у традиционалним манифестацијама које се организују у Пријеполу и околини.

10. Студијска (истраживачка), програмска, планска и пројектна документација потребна за спровођење циљева и активности на заштити, очувању и унапређењу као и одрживом развоју подручја

Студијску, програмску, планску и пројектну документацију потребну за спровођење циљева и активности на заштити, очувању, унапређењу и одрживом развоју ПИО „Озрен-Јадовник“ чине:

- ✓ Студија заштите ПИО „Озрен-Јадовник“;
- ✓ План управљања ПИО „Озрен-Јадовник“ за период 2025-2034. године;
- ✓ Основе газдовања шумама за газдинске јединице: „Јадовник - Дервента“ и „Дубочица“.

11. Сарадња са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности на заштићеном подручју

Јавно предузеће „Србијашуме“, као управљач ПИО „Озрен-Јадовник“, у претходном периоду остварило је сарадњу са локалним становништвом, локалном самоуправом, невладиним организацијама, еколошким друштвима, факултетима, Заводом за заштиту природе и другим заинтересованим странама. И у наредном планском периоду планира се наставак сарадње.

Посебно је важно одржавање континуиране сарадње са локалним становништвом и то, пре свега, у смислу едукације и информисања истих о вредностима, значају и могућностима које пружа заштићено подручје ПИО „Озрен-Јадовник“ као и режимима заштите и шта исти значе за уобичајен живот мештана. Локалном становништву потребно је дати и знања о туристичким потенцијалима везаним, не само за заштићено подручје, већ и околину, а у овом смислу мисли се првенствено на сеоски туризам, који је постављен као један од остваривих циљева подручја и шта се у том смислу може пружити домаћинствима и шта могу да понуде на оваквом тржишту.

Сарадња са локалном самоуправом планира се у области реализације заједничких активности на: заштити ПИО „Озрен-Јадовник“; уређењу и презентовању природних и створених вредности; спречавању бесправне градње и уклањању бесправно подигнутих објеката; спречавању загађања извора пијаће воде и реке Дубочице као и др.

Пројекти у области научноистраживачког рада, праћења стања природних и створених вредности, мониторинга, јачања капацитета управљача и заинтересованих страна реализоваће се кроз сарадњу са Заводом за заштиту природе Србије, факултетима, организацијама цивилног друштва и др.

12. Активности и мере на спровођењу плана са динамиком и субјектима реализације плана управљања и начин оцене успешности његове примене

Јавно предузеће „Србијашуме“ Београд конципирало је План управљања ПИО „Озрен- Јадовник“ за период 2025 - 2034. године, према захтевима и задацима које треба да оствари сагласно акту о заштити заштићеног подручја и условима заштите природе за израду План управљања ПИО „Озрен Јадовник“.

План управљања ПИО „Озрен-Јадовник“ за период 2025 - 2034. године остварује се кроз годишње програме управљања, којима се детаљно и прецизно дефинишу задаци, радови и активности, материјално-финансијски и организациони услови њиховог извршења.

Планирани задаци могу се груписати у 4 групе и то:

- 1. Трајни задаци:** чување, обезбеђење унутрашњег реда у ПИО „Озрен-Јадовник“, обележавање, одржавање и уређење ПИО „Озрен-Јадовник“, мониторинг природних и створених вредности, научноистраживачки и образовни рад, промоција и презентација темељних вредности заштићеног подручја.
- 2. Хитни задаци:** израда планских и управљачких докумената, основа и планова из области шумарства и ловства; даље опремање и едукација чуварске службе; успостављања еколошке мреже и мониторинга и др.
- 3. Приоритетни задаци:** очување темељних вредности ПИО „Озрен-Јадовник“ одржавање постојеће базе података; спровођење образовно-промотивних активности; сарадања са заинтересованим странама и учествовање на семинарима, стручним скуповима и др.
- 4. Одложени задаци:** су задаци који ће се извршавати у дужем временском периоду, у области одржавања и унапређења ПИО „Озрен-Јадовник“.

План управљања ПИО „Озрен-Јадовник“, конципиран је по годинама и планираним видовима радова који се могу груписати у:

Израда планских докумената и аката која обухвата израду:

- ✓ Плана управљања ПИО „Озрен-Јадовник“ (*субјект:* управљач; *динамика:* 2024. година и у 2033. години за наредни десетогодишњи период);
- ✓ Годишњих програма управљања ПИО „Озрен-Јадовник“ (*субјект:* управљач; *динамика:* сваке године се ради и то до 15. новембра текуће за наредну годину, уз обавезу доставе Министарству заштите животне средине на давање сагласности);
- ✓ Извештаја о остваривању годишњег програма управљања ПИО „Озрен-Јадовник“ (*субјект:* управљач; *динамика:* сваке године се ради и то до 15. децембра текуће за наредну годину, уз обавезу доставе Министарству заштите животне средине);

- ✓ Извештаја о реализацији Уговора о суфинансирању реализације годишњег програма управљања ПИО „Озрен-Јадовник“ (*субјект*: управљач; *динамика*: сваке године се ради и то до 31. јанура текуће године за претходну годину, уз обавезу доставе Министарству заштите животне средине);
- ✓ Шумских и ловних основа и других основа и планова газдовања природним ресурсима (*субјект*: управљач; *динамика*: 2025-2034. године).

Обележавање ПИО „ Озрен-Јадовник“ што обухвата:

- ✓ Одржавање обележених граница ПИО „Озрен-Јадовник“, односно њихово обнављање, постављање и обнављање ознака-табли и информативних табли (*субјект*: управљач уз помоћ, у суфинансирању Министарства заштите животне средине, накнада обвезника и сопствених средстава од обављања делатности, што ће се прецизирати Годишњим програмима управљања; *динамика*: 2025 – 2034. година).

Чување ПИО „ Озрен-Јадовник“ што обухвата:

- ✓ Унапређење рада и опремање чуварске службе, сагласно Правилнику о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја („Службени гласник РС,бр.85/09); Правилнику о унутрашњем реду и чуварској служби ПИО „Озрен-Јадовник“(„Службени гласник Републике Србије“, број 44/15) и Правилнику о службеној одећи, односно униформи чувара у националним парковима и заштићеним подручјима („Службени гласник Републике Србије“, број 105/20), (*субјект*: управљач уз помоћ у суфинансирању од стране Министарства заштите животне средине и сопствених средстава од обављања делатности, што ће се прецизирати Годишњим програмима управљања; *динамика*: 2025 – 2034. година).

Уређење ПИО „ Озрен -Јадовник“ што обухвата:

- ✓ Постављање и обнављање путоказа и мобилијара (надстрешница са столом и клупама), уређење пешачке и планинарске стазе, уређење излетишта, уређење приступних путева, уређење видиковаца, уклањање комуналног отпада (*субјект*: управљач уз помоћ у суфинансирању од стране Министарства заштите животне средине , накнада обвезника и сопствених средстава од обављања делатности, што ће се прецизирати Годишњим програмима управљања; *динамика*: 2025 – 2034. година).

Популаризација и презентација ПИО „ Озрен-Јадовник“ што обухвата:

- ✓ Штампане флајера, лифлета и публикација, израду промотивног материјала (магнета, хемиски, нотеса, торби, качкета идт.) ,(субјект: управљач уз помоћ у суфинансирању од стране Министарства заштите животне средине, накнада обвезника и сопствених средстава од обављања делатности, што ће се прецизирати Годишњим програмима управљања; *динамика*: 2025 – 2034. година).

Пројекти и програми заштите, коришћења, презентације и одрживог развоја ПИО „Озрен-Јадовник“ што обухвата израду програма и пројеката из области:

- ✓ мониторинга биљних и животињских врста;
- ✓ мониторинга птица;
- ✓ мониторинга објеката геонаслеђа
- ✓ средстава од обављања делатности, што ће се прецизирати Годишњим програмима управљања; динамика: 2025 – 2034. година.

13. Финансијска средства и материјалне претпоставке за извршење поверених послова управљања

Сагласно планираним активностима и задацима, које треба да изврши Управљач ПИО „Озрен-Јадовник“, у оквиру Плана управљања ПИО „Озрен-Јадовник“, за период 2025 - 2034. година, процењено је да су неопходна финансијска средства у износу од:

Период 2025-2034	Учешће (динара)			Свега (динара)
	ЈП „Србијашуме“	Буџета РС	Накнаде	
	1.211.600	34.767.240	41.873.940,	77.852.780
%	1,56	44,66	53,79	100,00

С обзиром да се План управљања ПИО „Озрен-Јадовник“, ради за период од 10 година, као и да је тешко у овом тренутку предвидети трошкове у десетој години примене Плана управљања, за сваку годину дате су пројекције видова радова које треба урадити сходно планираним циљевима, уз процену потребних финансијских средстава, полазећи од садашњих јединичних трошкова.

Финансирање заштићеног подручја, према члану 69. Закона о заштити природе, обезбеђује се из: средстава буџета Републике Србије, односно јединице локалне самоуправе; средстава Зеленог фонда Републике Србије; накнада за коришћење заштићеног подручја; прихода остварених од обављања делатности; средстава обезбеђених за реализацију програма, планова и пројеката у области заштите природе; донација, поклона и помоћи и других извора у складу са законом. Део буџетских средстава обезбеђује се из субвенција за заштићена природна добра од националног интереса које се сваке године утврђују Законом о буџету Републике Србије и додељују управљачима заштићених подручја од националног интереса на основу посебне уредбе Владе.

Субвенције се додељују управљачима на основу програма управљања заштићеног подручја за сваку календарску годину на који министарство даје сагласност у складу са законом.

Право на коришћење ових средстава имају сви управљачи заштићених подручја од националног интереса, односно национални паркови и заштићена подручја проглашена уредбом Владе.

Управљачи подnose захтев за доделу субвенција Министарству надлежном за послове животне средине и са тим Министарством закључују уговор о висини и начину коришћења односно намени тих средстава.

Политика расподеле средстава субвенција, у оквиру укупних средстава утврђених Законом о буџету, подразумева да Управљач заштићеног подручја у једној години може добити већа средства а у другој мања, у зависности од значаја и приоритета субвенционисаних радова и активности, тако да та средства не морају имати континуирани раст у десетогодишњем периоду.

То значи да се лимити утврђени фискалном стратегијом на разделу министарства надлежног за послове животне средине, у оквиру кога су и средства субвенција, не морају нужно односити на појединачне кориснике субвенција, већ та средства појединим управљачима у некој години могу бити значајно умањена а другим повећана, уколико се ради о завршетку започетих или започињању нових пројеката који су од општег интереса.

План управљања ПИО „Озрен-Јадовник“, спроводи се Годишњим програмом који садржи:

- ✓ послове и задатке који се непосредно спроводе у текућој години,
- ✓ динамику извршења програмираних радова, послова и задатака и
- ✓ неопходна финансијска средства за реализацију Годишњег програма управљања.

На Годишњи програм управљања ПИО „Озрен-Јадовник“ сагласност даје Министарство надлежно за послове заштите животне средине.

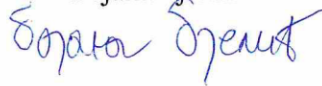
Поред обезбеђења финансијских средства за реализацију Плана управљања неопходно је да:

- ✓ Управљач унапређује рад чуварске службе сагласно Правилнику о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја, Уредби о заштити ПИО „Озрен-Јадовник“ и Правилнику о унутрашњем реду и чуварској служби ПИО „Озрен-Јадовник“.
- ✓ Управљач донесе управљачка документа (План управљања, Програм управљања и др.) и на иста добије сагласност надлежног Министарства.

- ✓ Управљач оствари сарадњу и има помоћ у спровођењу прописаног режима заштите на подручју ПИО „Озрен-Јадовник“, од стране надлежне републичке инспекције за заштиту животне средине, шумарство, ловство и др.
- ✓ Програме и пројекте из области заштите, унапређења, промовисања и одрживог развоја ПИО „Озрен-Јадовник“, заједнички раде управљач и Завод за заштиту природе Србије, Министарство заштите животне средине, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Шумарски и Биолошки факултет и друге научне и истраживачке институције.

План урадила:

Референт заштите природе
Бојана Бјелић

Директор Шумског газдинства
„Пријеполје“ Пријеполје

Александар Шалићур, дипл. инж. шум.

